

Handläggare
Anna Forsström
08-508 25 085
Maj-Stina Samuelsson
08-508 25 623

Till
Socialnämnden
2016-12-13

Barn som upplevt våld- Socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas rapport
2. Socialnämnden överlämnar rapporten till berörda stadsdelsnämnder

Gillis Hammar
förvaltningsdirektör

Veronica Wolgast Karlberg
avdelningschef

Sammanfattning

I bilagd rapport redovisas resultatet från socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning vid tre stadsdelsförvaltningar gällande handläggningen av barn som upplevt våld. Av granskningen framkommer att barn väl uppmärksammas i relationsvårdshandläggningen. Utvecklingsområden är att barnavården inte alltid inleder utredning och att riskbedömningar behöver finnas i högre utsträckning. Barns delaktighet är ett utvecklingsområde, framför allt avseende transparens gentemot barnet. Insatser riktade direkt till barnet behöver öka för att tillgodose stödbehovet hos barn som upplevt våld. Genom samhandling mellan enheter, det vill säga gemensamma besök och gemensamma bedömningar med stöd i olika enheters kompetens, ökar kvaliteten i socialtjänstens handläggning. Sådan samverkan finns men behöver utökas till att omfatta merparten av socialtjänstens handläggning.

Bakgrund

I Stockholm stads budget för 2016 fastställs att alla utredningar avseende vuxna som utsätts för eller utövar våld ska innehålla ett tydligt barnperspektiv. Vidare att socialtjänsten alltid ska inleda utredning vid misstanke om att ett barn lever med våld i nära relation. Uppföljningen som socialtjänstinspektörerna genomfört i den sociala barnvården 2015 har visat att det trots lagskärpningen 2013 fortfarande förekommer att anmälningar om barn som kan ha upplevt våld inte utreds. Utifrån ovanstående beslutades att under 2016 genomföra granskning av hur barn som upplever våld uppmärksammas och erbjuds stöd. Handläggningen som rör barn som upplevt våld har granskats vid Farsta, Hässelby-Vällingby och Norrmalms stadsdelsförvaltningar.

Utgångspunkten är lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet inom socialtjänsten. Granskningens syfte var att kartlägga nuläget, identifiera utvecklingsbehov samt sprida goda exempel i staden som stöd för fortsatt utvecklingsarbete. Huvudsakligt fokus var hur barnen uppmärksammats och gjorts delaktiga, samverkan och vilka insatser barnen fick.

Granskningen har genomförts under perioden augusti-november 2016 och omfattar handläggning både inom relationsvåld och på barn- och ungdomsenheterna. Sammanlagt har dokumentation granskats från myndighetsutövning gällande 75 slumpvis utvalda barn som upplevt våld. Utöver detta har en intervju genomförts med ledning och socialsekreterare vid de berörda enheterna. Det framtagna materialet analyserades och redovisas i bilagd rapport.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 7 december 2016. Funktionshinderrådet har haft möjlighet att behandla ärendet den 8 december 2016.

Ärendet

De sammanfattande synpunkterna redovisas nedan utifrån några kvalitetsområden som ingår i socialstyrelsens definition av god kvalitet.

Trygghet och säkerhet

Det var dokumenterat i alla relationsvåldsärenden att det fanns barn, vilket visar på fungerande rutiner. I 57 % av ärendena hade relationsvårdshandläggaren överfört information om barnet till barn- och ungdomsenheten, som regel formulerat som en orosanmälan.

Av de granskade barnärendena var det tolv procent som stannade vid förhandsbedömning. I de aktuella fallen härrörde sig beslutet att inte inleda utredning ofta till att barnet inte varit hemma vid det aktuella tillfället, att våldet skett för flera år sedan eller att barnet förutsattes vara skyddat från fortsatt våld. Utifrån att lagstiftningen anger att misstanke om att barnet *kan* ha upplevt våld ska föranleda att utredning inleds är detta en allvarlig brist. Det är förståeligt att verksamheterna har svårt att möta de krav som lagstiftningen ställer och att prioriteringar ständigt görs. Samtidigt är det alarmerande att lagen inte efterföljs och att barn som misstänks fara illa inte blir föremål för socialtjänstens uppmärksamhet och insatser.

Av de granskade barnen återfanns inte sju procent inom barn- och ungdomshandläggningen, vilket oftast berodde på att relationsvåld inte överfört informationen. Vid Farsta barn- och ungdomsenhet genomför utvecklingssekreterare egenkontroller avseende denna målgrupp vilket är en god förutsättning för fortsatt utvecklingsarbete.

De ärenden som redan i mottagningsskedet definierades som våldsärenden hade ofta frågeställningar som konkret rörde barnets behov av stöd och skydd utifrån just upplevt våld. Dessa lyckades i högst utsträckning att synliggöra barnets behov utifrån upplevt våld. Socialtjänstinspektörerna uppmärksammade i flera ärenden att allvarsgraden i våldet som framkom i den våldsutsattas utredning inte återspeglades i barnets utredning. Konsekvenserna av våldet för barnet blev ofta inte tydliggjorda. I flera fall var uppgifterna om våld formulerade i termer av ”konflikter mellan föräldrarna”. Att våldet och dess konsekvenser för barnet inte alltid framträder i barnutredningarna kan handla om bristande samverkan, att gemensam handläggning skett i för låg grad och att barnhandläggaren inte bedömt att informationen som finns i vuxenhandläggningen är relevant för barnets situation. Det kan också bero på att barnhandläggaren vill förhålla sig varsamt till uppgifterna utifrån att våldsutövaren i egenskap av vårdnadshavare tar del av barnets utredning, vilket kan innebära en integritetskränkning och framför allt en ren säkerhetsrisk för den våldsutsatta. Samtidigt blir frågan varför en barnavårdsutredning

som inleds utifrån att barnet upplevt våld inte beskriver att våld förekommit och tydligt fokuserar på hur barnet påverkats av detta.

Ett annat allvarligt observandum var att det i många ärenden saknades en tydlig riskbedömning vad gäller barnets säkerhet under fortsatt umgänge eller boende med den våldsutövande föräldern, vilket många av barnen hade. Socialtjänsten måste väga in det faktum att våld ofta fortsätter under och efter separationer, men framför allt tydligt ta ställning till risken för barnet utifrån att hen ska ha umgänge med eller bo hos en förälder som misstänks utöva våld.

Självbestämmande och integritet

Barns delaktighet är ett utvecklingsområde, framför allt avseende transparens gentemot barnet. I endast 36 % hade handläggaren pratat med barnet om barnets uppfattning om våldet och dess konsekvenser för barnet.

I de utredningar där barnet inte gjorts delaktigt var motiveringarna till detta ibland svåra att förstå. De byggde ofta på att det inte bedömdes nödvändigt att samtala med barnet för att komma fram till beslut i ärendet. Denna formulering användes även i fall då barnet tydligt tagit del av själva våldshändelsen och det inte framkom något som tydde på att barnet inte skulle kunna delta eller vara i behov av samtal.

Vid intervjun beskrev samtliga förvaltningar att det pågår utvecklingsarbete gällande barns delaktighet, vilket är mycket positivt och på sikt sannolikt kommer att förbättra kvaliteten i handläggningen.

Helhetssyn och samordning

Genom samhandläggning mellan enheterna, det vill säga gemensamma besök och bedömningar med stöd i olika enheters kompetens, ökar kvaliteten i socialtjänstens handläggning. I det granskade materialet förekom sådan samhandläggning till viss del vilket gav en positiv helhetsbild. Att använda den samlade kompetensen i mötet med familjen behöver utökas till att omfatta merparten av handläggningen. Relationsvåldshandläggarnas särskilda kompetens kring våld behöver finnas tydligt förankrad i den sociala barnvården och är en nödvändig grund att utgå från även vad gäller barnets behov.

I Hässelby-Vällingby riktade sig relationsvårdsteamet även mot våldsutövare, vilket gav en tydlig avlastning för

barnhandläggningen samt underlättade den våldsutsattas säkerhetsplanering.

Tillgänglighet

De insatser som blev aktuella rörde till största del familjebehandling vilket innebar samtal med föräldrarna. Stödinsatser direkt riktade till barnet förekom i endast ett fåtal ärenden. Trappan-samtal riktar sig specifikt till barn som upplevt våld och har i utvärdering generellt bra resultat.¹ Insatsen finns tillgänglig vid de granskade stadsdelsförvaltningarna men förekom sällan i det granskade materialet. En möjlig orsak är att handläggare i första hand säkerställer barnets behov av skydd och i lägre grad ser till barnets stödbehov och därmed inte fokuserar på stödinsatser direkt riktade till barnet.

I intervjuerna lyfts också brist på samtycke från våldsutövaren som ett hinder. Att en vårdnadshavare inte samtycker till för barnet viktiga insatser är bland de svåraste situationerna att hantera inom social barnavård och medför höga krav på både utrymme och kunskap kring motivationsarbete. Att satsningar på utbildning i metoden motiverande samtal med fokus på våld i nära relationer sker vid flertalet stadsdelsförvaltningar är vidare mycket positivt eftersom metoden visar resultat både i arbetet med våldsutsatta och med våldsutövare.²

I materialet återfanns vid samtliga stadsdelsförvaltningar ärenden där barnets situation utretts vid upprepade tillfällen utifrån dokumenterat och allvarligt fysiskt och psykiskt våld av fadern mot modern. Vårdnadshavarna tackade nej eller fullföljde inte erbjudna insatser. Mot bakgrund av allvaret i situationen bedömde socialtjänstinspektörerna det som tveksamt om insatser enligt socialtjänstlagen var tillräckliga i dessa ärenden.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning avseende barn som upplevt våld vid tre stadsdelsförvaltningar. Vidare att rapporten överlämnas till berörda stadsdelsnämnder.

Bilagor

1. Barn som upplevt våld – Socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning

¹ Källström Cater (2009). Trappan modellen för barn som upplevt våld i familjen.

² Ortiz, Liria (2013). Motiverande samtal i arbete med våld i nära relationer..